

УДК 368.97:338.487

*Д. Р. Абрамітова, аспірантка,
ДВНЗ "Українська академія банківської справи НБУ"*

МІЖНАРОДНЕ РЕГУЛЮВАННЯ СТРАХУВАННЯ НА СВІТОВОМУ ТУРИСТИЧНОМУ РИНКУ

У статті розглянуто міжнародні документи, що регулюють питання страхування на туристичному ринку. Звернено увагу на основні міжнародні організації, що працюють на ринку туристичного страхування. Проаналізовано діяльність передових страхових компаній на страховому туристичному ринку та продукти, що пропонуються ними.

Ключові слова: страхування, страховий ринок, туристичні послуги, туризм, туристична галузь.

Постановка проблеми. Посилення економік країн, що розвиваються, на фоні зниження темпів економічного зростання країн Європи не тільки не загальмувало розвиток туристичної галузі у світі, а й позитивно позначилося на динаміці ринку. Туристичний ринок є одним із ключових секторів світової економіки, оскільки здатен впливати на такі сектори господарства, як транспорт, зв'язок, торгівля та фінансовий сектор економіки держави. Лібералізація руху потоків капіталу, товарів і послуг, міцні інтеграційні зв'язки та фундаментальні глобалізаційні процеси у світі розширюють межі туристичних ринків, але при цьому створюють нові потреби в галузі страхового захисту, використання страхових механізмів у процесі туристичної діяльності. Питання поширення та розвитку страхування на світовому туристичному ринку є проблемним, оскільки відрізняється низькою поінформованістю та довірою населення, недостатньою увагою з боку державних органів і відсутністю стабільності національних економік.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Вивченням питання страхування туристичної галузі в Україні займаються такі науковці, як О. О. Охріменко, Н. М. Власова, К. О. Вейнберг, А. В. Кошляк, Є. В. Беляєва, Ю. В. Чмир. Міжнародне регулювання питання страхування на світовому туристичному ринку є маловивченим через недостатність системи забезпечення інформацією, брак статистичної інформації та уваги з боку державних органів.

Метою статті є аналіз основних міжнародних документів, що регулюють страхову діяльність на світовому туристичному ринку, визначення актуальних проблем і перспектив розвитку туристичного страхування.

Виклад основного матеріалу. Згідно з доповіддю Генерального секретаря Всесвітньої туристичної організації (ЮНВТО), що була

представлена на п'ятдесят сьомому засіданні комісії ЮНВТО для Європи 4 квітня 2014 року в м. Баку (Азербайджан), кількість туристських прибуттів у світі збільшилась у 2013 р. на 5 % порівняно з 2012 р. і становить 1 млрд 87 млн осіб. Попередні дані щодо надходжень від міжнародного туризму за 2013 рік показують, що зростання доходів практично відповідає росту прибуттів. При прогнозованих темпах зростання на рівні 4,5–5 % сума надходжень від міжнародного туризму досягла, згідно з оцінками, 1 трильйон 150 млрд дол. США у 2013 р., що перевищує показник 2012 року в 1 трильйон 77 млрд дол. США [15].

Що стосується результатів виїзного туризму, отриманих за допомогою даних із міжнародних туристських витрат, то в десятці найбільш важливих країн, що постачають туристів, однозначно виділяються Росія та Китай. Туристські витрати Китаю, що став у 2012 році найбільшим виїзним ринком з показником витрат у 102 млрд дол. США, зросли у 2013 році на 26 % і дорівнюють загалом 129 млрд дол. США. Російська Федерація, яка займає п'ятий рядок у списку найбільших виїзних ринків світу (54 млрд дол. США), також продемонструвала збільшення темпів зростання туристичних витрат на 26 %, тоді як Бразилія (26 млрд дол. США), темпи зростання туристських витрат якої зросли на 14 %, увійшла у 2013 р. до десятки провідних країн, що направляють туристів [10].

Були також визначені пріоритетні напрямки розвитку туризму, серед яких особлива увага приділяється етиці туризму та корпоративній соціальній відповідальності через виконання зобов'язань дотримуватися Глобального етичного кодексу.

За станом на 15 березня 2014 р. 242 приватні організації з 34 країн (плюс чотири регіональні і одна глобальна асоціація) підписали це зобов'язання і дали обіцянку заохочувати та дотримуватися принципів Кодексу, а також звітувати про проведену діяльність у цьому напрямку перед Світовим комітетом з етики туризму. У Європі до цієї кампанії долучилися 79 організацій із 16 країн (плюс три регіональні асоціації).

Заохочення та дотримання принципів Кодексу в тісній співпраці зі Світовим комітетом з етики туризму – один із ключових пріоритетів програми роботи Всесвітньої туристичної організації, яка є спеціалізованою установою Організації Об'єднаних Націй.

Оскільки ст. 1 Глобального кодексу етики туризму проголошує, що “Органи державної влади повинні забезпечувати захист туристів і відвідувачів та їх майна; вони повинні приділяти особливу увагу безпеці іноземних туристів, враховуючи їх особливу потенційну вразливість; вони сприяють прийняттю конкретних заходів з надання інформації, профілактики, захисту, страхування та допомоги, що відповідають їхнім потребам; необхідно суворо засуджувати та пригнічувати згідно зі своїм відповідним національним законодавством замаху, напади,

пограбування та загрози, що стосуються туристів і працівників туристичної індустрії, а також навмисне нанесення збитку туристським об'єктам і об'єктам культурної та природної спадщини”, стає зрозумілим, що швидкі темпи розвитку туризму у світі загострили багато проблем, пов'язаних із туристичною діяльністю, серед яких найважливіше місце посідає забезпечення безпеки туристів.

Питання забезпечення безпеки подорожей було визначено і в інших міжнародно-правових документах, зокрема це стосується підсумкових документів конференцій, що регулярно організовуються міжнародними організаціями, які працюють у галузі туризму. Систематизація основних положень, визначених у вищевказаних документах, подана в таблиці 1 [10].

Таблиця 1 – Міжнародні документи, що регулюють безпеку міжнародного туризму

Назва документа	Місце та час прийняття	Основні положення
Загальна декларація прав людини	Нью-Йорк (США) 1948 р.	Стаття 27. “Кожна держава несе відповідальність і зобов'язання захищати та здійснювати всі права і свободи людини”
Заключний акт ОБСЄ	Гельсінкі (Фінляндія) 1975 р.	“Держави – учасники Угоди висловлюють намір заохочувати розвиток туризму шляхом розгляду в позитивному руслі питань, пов'язаних із забезпеченням безпеки міжнародного туризму як основної умови його розвитку”
Манільська декларація зі світового туризму	Маніла (Філіппіни) 1980 р.	“Всесвітня туристична організація включає до програми своїх дій питання вивчення безпеки туризму у світі, чинних норм і поточної практики в даній галузі, а також вироблення загальних для їх упорядкування та підвищення безпеки туристських поїздок”
Хартія туризму	Мадрид (Іспанія) 1985 р.	Стаття 4. “Державам слід: <ul style="list-style-type: none"> • забезпечувати безпеку туристів і їх майна за допомогою превентивних заходів і заходів захисту; • надавати якомога кращі умови гієни та доступу до служб охорони здоров'я, а також попередження інфекційних захворювань і нещасних випадків; • посилювати в цілях захисту туристів заходи з попередження нелегального використання наркотиків; • не допускати будь-яких дискримінаційних заходів стосовно туристів”
Гаазька декларація зі світового туризму	Гаага (Нідерланди) 1989 р.	Принцип 7. “Безпека, захист туристів і повага до їх гідності є неодмінною умовою розвитку туризму. Тому держави в рамках своїх політичних та адміністративних систем повинні сприяти реалізації на практиці своєї політики у галузі безпеки та захисту туристів”

Продовження таблиці 1

Назва документа	Місце та час прийняття	Основні положення
Декларація Всесвітньої конференції міністрів з туризму	Осака (Японія) 1994 р.	Стаття 6. “Уряди відповідальні за поступальний розвиток туризму, зміцнення безпеки подорожей, захист туристів у сукупності з дбайливим ставленням до туристських ресурсів і навколишнього середовища”
Законодавчий акт “Про основні принципи співробітництва держав – учасників СНД у галузі туризму”	Москва (Російська Федерація) 1994 р.	Стаття 5. “При підготовці до подорожі, під час транзиту та після прибуття до району туристичного інтересу турист має право на: <ul style="list-style-type: none"> • захист своєї безпеки, здоров’я та майна, а також на захист своїх особистих немайнових прав; • забезпечення своїх побутових санітарних умов не нижче, ніж усереднені по даній місцевості стандарти; • сприяння органів місцевої влади з надання правової допомоги та підтвердження страхових та інших непередбачених нещасних випадків і обставин”
Міжнародна декларація з безпеки туризму та зменшення ризиків під час подорожей	Естерсунд (Швеція) 1995 р.	Стаття 18. “Питання спрощення туристських формальностей повинні перебувати в нерозривному зв’язку із забезпеченням безпеки в туризмі та виробленням взаємоприйнятних і узгоджених варіантів вирішення проблем даної сфери”
Глобальний кодекс етики туризму	Сантьяго (Чилі) 1999 р.	Стаття 1. “Органи державної влади повинні забезпечувати захист туристів і відвідувачів та їх майна; вони повинні приділяти особливу увагу безпеці іноземних туристів, враховуючи їх особливу потенційну вразливість; вони сприяють прийняттю конкретних заходів з надання інформації, профілактики, захисту, страхування та допомоги, що відповідають їхнім потребам; необхідно суворо засуджувати та пригнічувати згідно зі своїм відповідним національним законодавством замах, напади, пограбування та загрози, що стосуються туристів і працівників туристичної індустрії, а також навмисне нанесення збитку туристським об’єктам і об’єктам культурної та природної спадщини”
Стамбульська декларація Організації економічного співробітництва	Стамбул (Туреччина) 2002 р.	Стаття 6. “Учасники зустрічі підкреслили нагальну потребу в гарантуванні безпеки в міжнародному туризмі”

Джерело: складено автором на основі [5–7; 9].

Результати дослідження міжнародних документів, що регулюють безпеку в міжнародному туризмі, дозволяють визначити, що забезпечення туристської безпеки неможливе без присутності страхування.

У ситуації, коли турист потрапляє за кордон, аксіоматично виникають екстремальні умови у вигляді іншого клімату, структури харчування, побутових умов і соціального та культурного устрою. Таким чином, страховий захист від різного роду небезпек – не тільки додаткова умова туристичної подорожі, а й вимушена необхідність.

Разом із поширенням туристичних шляхів між країнами активно розвивається туристичне страхування. Передові позиції в питанні страхового захисту в туристичній індустрії займають США та Великобританія, про що свідчать результати аналітичного звіту впливового американського дослідного центру “Reviews.com”. За даними центру на сьогодні у світі існує 11 кращих страхових компаній, що пропонують туристичне страхування. Розташовані вони переважно у США, Великобританії та в деяких країнах Європи. Практично всі з 11 страхових компаній, визначених агентством, надають короткострокові страхові поліси, що ускладнює умови подорожей для тих, хто бажає поїхати за кордон на більш тривалий період. З цього погляду були визначені чотири кращі страхові компанії, що пропонують довготривалі страхові поліси для подорожі за кордон. Такі дані були проаналізовані та представлені в таблиці 2.

Таблиця 2 – Найкращі міжнародні компанії, що надають послуги з туристичного страхування

№ пор.	Назва компанії	Країна розташування
1	TravelSafe Insurance	США, Канада
2	Protect Your Bubble	США, Великобританія
3	HTH Travel Insurance	США
4	CSA Travel Protection	Аргентина, Австрія, Бельгія, Бразилія, Канада, Чилі, Китай, Чехія, Франція, Німеччина, Греція, Угорщина, Ірландія, Італія, Лівія, Люксембург, Нідерланди, Польща, Португалія, Росія, Сінгапур, Південно-Африканська Республіка, Іспанія, Швеція, Швейцарія, Туніс, Великобританія

Джерело: складено автором на основі [12–14; 16].

Практично всі чотири компанії мають приблизно однаковий пакет страхових послуг, а саме:

- страхування від невиїзду (відміна поїздки);
- страхування від переривання туру;
- медичне страхування;

- страхування від втрати або крадіжки багажу;
- страхування від втрати або крадіжки грошей, паспорта, особистих речей;
- страхування автомобілів, що були отримані в оренду.

Деякі компанії пропонують унікальні пакети послуг, а саме медичне страхування для міжнародних студентів або страхування від терористичних атак. Страхівка може покривати одну поїздку, а може бути річною. Продукти в пакеті послуг можуть різнитися між собою та обиратися за бажанням клієнта.

Туристичне страхування, як і будь-який інший вид страхування, перебуває під чітким контролем з боку уповноважених органів, які створюють політику розвитку даної галузі страхування та контролюють механізми її реалізації [15].

Розглядаючи систему страхового моніторингу, яка сформувалась у світі, треба зазначити, що вона різниться залежно від регіону та рівня розвитку страхового ринку цього регіону. Паралельно з цим важливого значення набувають міжнародні органи регулювання страхової діяльності [3]. Систематизація наявних організацій запропонована в таблиці 3.

Таблиця 3 – Світові інститути, що регулюють страхову діяльність

№ пор.	Назва організації	Сфера діяльності
1	Національна асоціація страхових комісарів (NAIC)	Об'єднує систему страхового нагляду кожного зі штатів США, встановлює однакові мінімальні стандарти, певним чином незалежна від законодавства п'ятдесяти штатів
2	Асоціація страхових наглядових організацій Латинської Америки (ASSAL)	Організовує щорічні зустрічі з актуальних питань функціонування страхового ринку країни
3	Комітет зі страхування ЄС	Єдиний виконавчий орган у рамках органів управління ЄС, що координує, уніфікує та гармонізує законодавство країн ЄС з метою формування єдиного страхового простору в Європі
4	Рада органів страхових наглядових країн СНД	Здійснює регулярний обмін інформацією про зміни в національному страховому законодавстві та принципах регулювання діяльності страхових компаній, прагне до створення єдиного страхового простору на території країн СНД
5	Міжнародна асоціація страхових наглядових (IAIS)	Перша глобальна організація страхових наглядових, члени якої зобов'язалися регулярно обмінюватися інформацією про компанії, що працюють під їх юрисдикцією, і про керівництво цих компаній

Джерело: складено автором на основі [2; 4].

Кожен інститут у межах своєї регіональної компетенції виконує роль законодавчого та виконавчого органу на страховому ринку, формує політику розвитку, затверджує нормативні акти та розробляє шляхи дій.

Ми розглянули лише деякі інститути, які існують у світі, що займаються регулюванням страхової діяльності в країнах-членах, оскільки з кожним днем їх стає дедалі більше. Таке явище пояснюється насамперед тим, що поява нових технічних можливостей, пов'язаних із глобалізаційними процесами у світі, дала можливість створення національних і світових інформаційних систем у галузі страхової діяльності [1].

Питання регулювання страхового ринку стало актуальним із появою нових учасників ринку, розширенням кордонів і меж страхової діяльності. З цією метою було створено мегарегулятори у вигляді центральних (національних) банків, державних комісій, спеціальних наглядових органів, а також запроваджено директиви, такі як Solvency II та Solvency I тощо. Незважаючи на загальну тенденцію до створення таких органів у світі (таким шляхом пішли приблизно 40 країн, причому багато з них, зокрема Великобританія, Німеччина, Японія, відіграють ключову роль на світовому фінансовому ринку), не існує єдиних рецептів побудови уніфікованої моделі створення та функціонування мегарегулятора, і кожна країна має свої особливості діяльності цього органу: різняться функції, повноваження, підпорядкованість тощо [11].

Окремо треба виділити таку міжнародну організацію у сфері страхування, як Європейський страховий комітет.

Європейський страховий комітет (фр. Comité Européen des Assurances (CEA), англ. European Insurance Committee (EIC)) – міжнародна організація, що об'єднує 34 національні страхові та перестраховальні асоціації Європи. Заснована в 1953 році. Штаб-квартира знаходиться в Брюсселі (Бельгія). “Європейське страхування” об'єднує 34 національні асоціації страховиків і перестраховиків, на частку яких припадає 95 % усієї інформації, що збирається в Європі.

Поява мегарегуляторів і страхових інститутів супроводжується активними процесами інтернаціоналізації. Регіональна інтеграція на європейському рівні, що передувала етапу інтернаціоналізації, призвела до трансформаційних зрушень національних страхових ринків країн. На даному етапі характерним є процес поглинання конкурентів і розширення сфери діяльності внутрішніх ринків через проникнення на них іноземних компаній, розширення асортименту страхових послуг, поява нових страхових продуктів.

Висновки. Таким чином, особливе місце в системі світового страхування займають світові організації та національні наглядові органи з питань страхування, які контролюють діяльність усіх страхових компаній, компаній взаємного страхування та перестраховування.

Незважаючи на різноманітність контрольних органів, інститутів і велику кількість законодавчих актів, регулювання страхування на туристичному ринку є недосконалим, оскільки воно практично відсутнє. За умови, що передові світові організації у сфері туризму та туристичної діяльності проголосили про забезпечення страхового захисту всім учасникам туристичного ринку, реалізувати такі завдання повною мірою досить складно, оскільки відсутнє законодавче регулювання цього питання.

Туристична діяльність за своєю економічною природою характеризується високим ступенем ризикованості, а тому її ефективне функціонування неможливе без страхування. Усі розвинуті країни вже давно запроваджують страхування на туристичному ринку для успішного функціонування цієї галузі та державної економіки загалом. Питання страхування в туризмі на українському ринку є проблемним, оскільки відрізняється низькою поінформованістю та довірою населення, недостатньою увагою з боку державних органів і відсутністю стабільності державної економіки.

Список літератури

1. Агеев Ш. Р. Страхование: теория, практика, зарубежный опыт [Электронный ресурс] / Ш. Р. Агеев, Н. М. Васильев, С. М. Катирин. – Экспертное бюро, 1998. – Режим доступа : <http://www.allinsurance.ru/biser.nsf/AllDocs/SECY-6LKJNV-31-01-06?OpenDocument>. – Название с экрана.
2. Андреева Е. В. Страхование ответственности [Электронный ресурс] / Е. В. Андреева. – Издательство ИГЭА. – 2001. – Режим доступа : http://www.pravo.vuzlib.org/book_z1981_page_43.html. – Название с экрана.
3. Базилевич В. Д. Європейське регулювання страхової діяльності [Електронний ресурс] / В. Д. Базилевич. – Режим доступу : http://pidruchniki.ws/1176042842538/strahova_sprava/evropeyske_regulyuvannya_strahovoyi_diyalnosti. – Назва з екрана.
4. Белых В. С. Страхование право / В. С. Белых, И. В. Кривошеев. – 3-е изд., перераб. и доп. – М. : Норма, 2009. – 352 с.
5. Волошин Н. И. Международный туризм [Электронный ресурс] : правовые акты / Н. И. Волошин. – М., 2000. – Режим доступа : https://docs.google.com/document/d/1xNhrVux_2KOtMsq22HRBOSSrzoxcF-n7DRRgWC37Ds/edit?pli=1. – Название с экрана.
6. Гайдукевич Л. М. Развитие международного туризма и обеспечение безопасности туристов [Электронный ресурс] / Г. М. Гайдукевич // Журнал международного права и международных отношений. – 2005. – № 2. – Режим доступа : <http://evolutio.info/content/view/753/113/>. – Название с экрана.
7. Зорин И. В. Менеджмент туризма. Туризм и отраслевые системы [Электронный ресурс] : учебник / И. В. Зорин, А. И. Зорин, В. И. Квартальнов. – М., 2001. – 272 с. – Режим доступа : <http://www.twirpx.com/file/119146/>. – Название с экрана.

8. Лондар С. Л. Страховий ринок та його структура [Електронний ресурс] / С. Л. Лондар. – Режим доступу : http://pidruchniki.ws/17530607/finansi/strahoviy_ginok_yogo_struktura. – Назва з екрана.
9. Маринин М. М. Туристские формальности и безопасность в туризме [Электронный ресурс] / М. М. Маринин // Финансы и статистика, 2004. – 144 с. – Режим доступу : http://tourlib.net/books_tourism/marinin.htm. – Название с экрана.
10. Машкова О. В. Основи туристичного бізнесу [Електронний ресурс] / О. В. Машкова. – Режим доступу : http://tourlib.net/metod_tourism/mashkova_dod2.htm. – Назва з екрана.
11. Мегарегулятор фінансових ринків [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://ruh.znaimo.com.ua/index-26378.html?page=28>. – Назва з екрана.
12. Claims Information [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.csatravelprotection.com/>. – Назва з екрана.
13. HTH travel medical and international health insurance [Електронний ресурс]. – Режим доступу : https://hthtravelinsurance.com/insurance_landing.cfm. – Назва з екрана.
14. The 4 Best International Travel Insurance Companies [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.reviews.com/travel-insurance/international/>. – Назва з екрана.
15. Travel insurance overview [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://www.financial-ombudsman.org.uk/publications/technical_notes/travel-insurance.htm. – Назва з екрана.
16. Why Buy Travel Insurance? [Електронний ресурс]. – Режим доступу : https://www.travelsafe.com/index.php/insurance/why_buy. – Назва з екрана.

Отримано 05.07.2014

Summary

International documents which regulate issue of insurance on the tourism market are considered in the article. Attention was drawn to the main international organizations that operate on the travel insurance market. Leading insurance companies and the tourism products offered by them were analyzed.